AHMED BİN MUHAMMED EL-HİREVÎ (Ebû Sa'd el-Mâlinî)

Hadîs âlimlerinden. İsmi, Ahmed bin Muhammed bin Ahmed bin Abdullah bin Hafs bin Halîl'dir. Künyesi Ebû Sa'd olup, "Ensârî, Sûfî, Mâlinî" nisbetleri ve "Tâvus-ül-fukara" lakabı ile tanınmaktadır. İran'ın Herât şehrinden olup, doğum târihi hakkında kaynak eserlerde kesin bir bilgi yoktur. Hadîs ilmini öğrenmek için çok seyahatler yaptı. Tasavvuf ilmi ile meşgûl olduğu için, kendisine "Sûfî" denilirdi. Bu ilme dâir yazdığı "El-Erba'ûn fî Şuyûh-ıs-sûfiyye" ismindeki eseri meşhûrdur. Çok hadîs-i şerîf rivâyet etti. 412 (m. 1021) senesi Şevval ayının Pazartesi gününde Mısır'da vefât etti 407 ve 409 târihlerinde vefât ettiği de bildirilmektedir.

Hadîs ilminde sika (güvenilir), sadûk (sağlam) bir râvi ve sâlih bir zât olan Ebû Sa'd el-Mâlinî, birçok şehirleri dolaşarak, çok sayıda âlimden hadîs-i şerîf dinleyerek ve yazarak rivâyetlerde bulundu. Dımeşk'te (Şam'da) Muhammed bin Süleymân er-Rebî, Yûsuf bin Kâsım el-Meyâncî, Ebû Ömer Osman bin Ömer bin Abdülazîz bin Abdurrahmân, Ebü'l-Abbâs Ahmed bin Muhammed bin Hârûn el-Berde'î ve başka âlimlerden; Remle'de Ebü'l-Kâsım Abdülazîz bin Abdullah bin Muhammed bin Hârûn el-Hâşimî'den dinleyip hadîs-i şerîf rivâyet etti. Basra'da kendisinden; hafız Abdülazîz bin Sa'îd, Temmâm bin Muhammed, Ebû Bekr el-Bâturkânî, Hatîb-i Bağdadî, Beyhekî, Kâdı Ebû Abdullah el-Kudâl ve daha pekçok âlim hadîs-i şerîf riyâyetinde bulundular.

Hatîb-i Bağdadî "Târih"inde diyor ki: "Ebû Sa'd el-Mâlinî, hadîs-i şerîf öğrenmek için çok seyahatler yapanlardan birisidir. Bunun için çok hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Horasan, Mâverâünnehr, İran'ın birçok şehri, Cürcân, Rey, İsfehan, Basra, Bağdad, Kûfe, Şam'ın her tarafı ve Mısır gibi birçok memleketleri de dolaşarak, bütün hadîs âlimleriyle ve onların asrındaki Hâfızlarla karşılaşıp hadîs-i şerîf yazdı. Nişâbûrlu âlimlerden Muhammed bin Abdullah es-Süleytî, Muhammed bin Hasen bin İsmâil es-Sirâc, İsmâil bin Nüceyd es-Sülemî, Abdurrahmân' bin Muhammed bin Mahbûr ile Herâth âlimlerden Ebû Hatim Muhammed bin Ya'kûb, Ebû Saîd Muhammed bin Ahmed bin Yûsuf, Abdurrahmân bin Muhammed bin İdris ve Mensûr bin Abbâs el-Bûşencî, Abdullah bin Adîy, Ebû Bekr el-İsmâilî, Muhammed bin Abdullah bin Şîreveyh el-Fesevî, Ebû Bekr el-Kabbâb, Ebû Bekr bin Mâlik el-Kutaylî, Ebû Muhammed bin Mâsi, Hasen bin Ruşeyk el-Mısrî ve daha pekçok âlimden hadîs-i şerîf rivâyet etti. Başkalarının yanında bulunmayan birçok kitaplardaki hadîs-i şerîfleri dinleyip yazdı. Birçok kereler Bağdad'a geldi. 409 (m. 1018) senesinde bize son defa geldiğinde, Mensûr Câmisi yanında bulunan Sûfiyye tekkelerinde kendisinden, hadîs-i şerîf dinledik. O, buradan Mekke-imükerremeye gitti. Oradan Mısır'a geçti. 412 (m. 1021) senesi Şevval ayının onyedinci Pazartesi gününde vefât edinceye kadar Mısır'da kaldı. O, sika, sadûk bir râvi olup, ayrıca sâlih ve hayır sahibi bir zât idi."

Ebü'l-Kâsım Hamza bin Yûsuf es-Sehmî "Târihi Cürcân" ismindeki: eserinde diyor ki, "Ebû Sa'd el-Mâlinî, defalarca Cürcân'a geldi. Onun Cürcân'a ilk gelişi 364 (m. 975) senesinde oldu. Büyük hadîs âlimi Ebû Bekr el-İsmâilî'den birçok hadîs-i şerîf dinledi. Onun kitaplarından ve Ahmed bin Adîy'in oğullarından, Mâlik'in topladığı "Kâmil" kitabını dinledi. Birçok defa İsfehan'a, Bağdad'a, İran'a, Hûristan'a, Horasan'a, Mâverâünnehr'e seyahatler yaptı. Horasan'dan dönüşünde, son defa Cürcan'a gelmişti. Kendisinin Cürcân'a yerleşmesini teklif ettim. Böyle bir arzusu olmadığını bildirdi. Cürcân'daki âlimlerden dinleyip yazdığı ve benim yanımda âriyet olarak bulunan bütün kitaplarını alıp götürdü. Benim elimdeki "Kitâb-ı Mendâ" ismindeki eseri gördü. Hattâ benden, onun ismini bu kitabımda yazmamı istedi. Aramızdaki dostluğumuzdan ve Cürcân, Nişâbûr, Irak ve Mısır'daki eski arkadaşlığımızdan dolayı ricasını kabûl edip, onun isminden bahsettim. O, 407 (m. 1016) senesinde, İsfehan'a, Irak'a ve Şam'a gitmek üzere Cürcân'dan ayrıldı ve Mısır'da vefât etti."

Ebû Muhammed Abdülkerîm bin Hamza, Ebâ Nasr bin Mâkûlâ'dan bildirerek diyor ki, "Ebû Sa'd el-Mâlinî hadîs ilmini öğrenmek için çok seyahatler yapıp, birçok hadîs-i şerîf rivâyetlerinde bulundu. Ebû İshâk-ı Habbâl bana dedi ki: O, büyük bir âlimdi. Her yerde el üstünde tutulurdu. Bu dereceye ulaştığında Mısır'a geldi ve İbn-i Rüşeyk ile görüştü. Bir müddet daha yaşayıp seyahatler yaptı. Tekrar Mısır'a döndü. Orada birçok hadîs-i şerîf rivâyet etti."

Kendisi anlatır: "Âriflerden Abbâs bin Ahmed-i Ezdî hazretlerinin vefâtlarına yakın bir zamanda yanında bulunuyordum. Biraz rahatsızdı. Bu sırada kendisine, "Efendim nasılsınız? Ne hâldesiniz?" dedim. Cevâbında: "Tereddüt içindeyim, ne yapacağımı bilemiyorum. Eğer ölmeği dilesem, atılganlık ve küstahlık yapmış olmaktan korkuyorum. Dünyâda kalmayı, biraz daha yaşamayı istesem, Hak teâlâya kavuşmak arzusunda kusur etmekten endişe ediyorum. Böylece O'nun dîdârından kaçmış olurum diye üzülüyorum. Şimdi, kendisinin muradı ne olduğunu gözlüyor, fermân-ı ilâhîsini bekliyorum" buyurdu. Bu sözlerini bitirdikten sonra dışarı çıkmıştım. Geri dönünce, bu fânî dünyâdan göçüp, Hak teâlânın rahmetine kavuşmuş olduğunu gördüm."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târih-i Dimeşk cild-1 sh. 317/b (Süleymâniye Kütüphânesi)

2) Târih-i Bağdad cild-4, sh. 371

3) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 195

4) Mu'cem-ül-müellifîn cild-2, sh. 71